

təkdə işlədə bilir. Keçmiş zamanda olan cümlənin xəbəri isə eyni cümlə daxilində bir yerdə “ain’t” ilə, başqa bir yerdə isə “didn’t” ilə verilə bilər.

Afrika-Amerika xalq dilinin digər bir xüsusiyyəti isə tez - tez müəyyən bir şəraitə və ya vəziyyətə uyğun olaraq yaradılan və nitqdə xüsusi təsir yaradan “şirin söhbət (“sweet talk”) adlandırılan söz formalarıdır. Standart İngilis dilinin qrammatikasında “şirin söhbət” qrammatik qaydalara riayət etməməsi səbəbindən düzgün İngilis dili hesab edilmir. Afrika - Amerika Vernakyular İngilis dili “şirin söhbət” danışq zamanı üstünlük qazanmağa xidmət edir: dilə hakim olan adam ünsiyyəti idarə edə bildiyi üçün şəxsi və ya kollektiv əlaqələrdəki vəziyyəti də idarə edəcək. Qara dərilili uşaqların küçə küncələrində tez -tez oynadığı dil oyunları və mövcud populyar mədəniyyətin bir hissəsi olan “rep döyüşləri” ilə “şirin söhbət” arasındakı əlaqəni görmək heç də çətin deyil.

Afrika - Amerika Vernakyular İngilis dilinin başqa bir özünəməxsus xüsusiyyət isə “göz ləhcəsi” olaraq bilinir. Bu, danışanı xarakterizə etmək üçün sözlərin səslərini dəyişdirmədən onların tələffüzünü dəyişdirməkdir. Məsələn, “was” və “wuz” fərqli yazılsa da, eyni cür tələffüz edilir. Məsələn, “was” əvəzinə “wuz” deyilməsi danışanın müəyyən sosial konnotasiyalara malik bir dialektə mənsub olduğunu göstərir.

1950-1960-cı illərdə çox sayda insan Karib dənizindən Britaniyaya çox köç etdi. Onlardan çoxu şəhərlərdə, xüsusən də böyük İngilis şəhərlərində məskunlaşdı. Bu icmaların əksəriyyətində Yamaykalı insanlar Karib dənizinin digər bölgələrindən olan insanlardan daha çox idi. Karib dənizi İngilis kreolunun danışılmadığı və bu ölkədə yamaykalıların çox məskunlaşması səbəbilə Britaniya Qara İngilis dilinin ən çox Yamayka Kreoluna bənzədiyi bir çox ərazi daxil olmaqla, çox sayla fərqli ada və materik ərazilərdən ibarətdir.

Linton Kvesi Conson, ehtimal ki, hazırda kreoldan istifadə edən ən məşhur ingilis şairidir. Onun şeirləri səsyazmalar və disklər vasitəsilə çoxaldılır. Özünün “Sonny's Lettah” şeirini o, “Forces of Victory” albomuna daxil etmişdi [3].

“Mama, a jus couldn't stan up an no dhu notin so mi juk one ina im eye an him started to cry mi tump one ina him mouth an him started to shout mi kick one pon him shin an him started to spin mi tump him pon him chin an him drop pon a bin an crash an DEAD. Mama more police man come down an beat mi to di groun' dem charge Jim fi sus dem charge mi fi murder”.

“Sonny's Lettah” şeirindən götürülən bu bənd Yamayka Kreolunda yazıldığına görə, əksər söz və ifadələr İngilis dili orfoqrafiyasına uyğun deyil. O səbəbdən də çətin anlaşılır. Məsələn, “a jus” (I just), “an” (and), “dhu notin” (do nothing) və s.

Böyük Britaniyada doğulan Afro-Karib mənşəli insanlar, demək olar ki, həmişə Britaniya ingiliscəsinin yerli variantını özlərinin birinci dili kimi öyrənirlər. Adətən, Kreol dilində də yaxşı danışır və başa düşürlər (bunun insandan insana dəyişdiyini yaxşı bilsələr də), lakin onu Britaniya İngiliscəsindən daha az istifadə edirlər. Xüsusilə, şəxsi və qeyri - rəsmi söhbətlərdə həm Britaniya İngiliscəsindən, həm də Kreoldan istifadə edilə bilər. Nəticə eyni söhbət əsnasında, bəzən hətta bir cümlə daxilində belə bir dil müxtəlifliyindən digərinə keçərsə, buna “kod dəyişdirmə” (və ya “dil dəyişməsi”) deyilir. Bu cür “dil dəyişmələri” ikidilli insanlar arasında ümumi davranışdır (ancaq bəzi icmalar buna rəğbət bəsləmir).

Dilçilər kod dəyişməsinin bir çox səbəbini müəyyən ediblər. Bir inandırıcı nəzəriyyə budur ki, bəzi ikidilli icmalarda cəmiyyətlə arasında uzun illərə əsaslanan əlaqəsi olan dil (belə olan halda mənşəyi Karib dənizi olan Kreol) həmrəylik əlaməti kimi, həmçinin, həmin dildə danışan insanın hansısa bir qrupun üzvü olduğunu və qrupdakı digər üzvlərlə olan yaxınlığını

göstərmək üçün istifadə olunur. Araşdırmalar göstərdi ki, Afro-Karib ölkələrində Kreol çox vaxt vacib bir məqamı vurğulamaq üçün istifadə olunur (yalnız qeyri-rəsmi, şəxsi söhbətlərdə). Natiqin müəyyən bir məqamda niyə bir dildən digər dilə keçdiyi sualına heç bir cavab tapılmayıb (adətən nətiqlərin özləri belə bu keçidin fərqlində olmurlar). Əgər iki dildə danışan insanlar tanıyırsınızsa, onların söhbət əsnasında belə bir kod dəyişməsi edib-etmələrini, yaxud da nə zaman və hansı şəkildə etdiklərini görmək üçün digər ikidilli insanlarla olan söhbətlərini yaza bilərsiniz [1, 37].

Aşağıda verilmiş Karib əsilli Londonlu bir məktəblinin yazdığı hekayədə Kreol işlədilmişdir:

“Bull, Babylon, the Wicked

One manin in January me and my spars dem was coming from a club in Dalston. We didn't have no donsi so we a walk go home. De night did cold and di gal dem wi did have wid we couldn't walk fast. Anyway we must have been walking for about fifteen minutes when dis car pull up, it was this youthman ah know and him woman. We see sey a mini cab him inna. Him sey "How far you ah go?" [2, 335]

Məsələn, yuxarıda verilmiş hekayədə işlədilən “Babylon” yəni “Babil” qara dərili insanların özləri üçün maneə hesab etdiyi hər şeyi özündə cəmləşdirir. Bununla yanaşı, “the” artikulunun işlənmə yerlərinə nəzər salsaq görürük ki, “the” artikul “de” kimi işlədilmişdir. Eyni şəkildə “this” işarə əvəzliyi də “dis” kimi verilmişdir.

İngiltərədə, ümumiyyətlə, “Qara İngilis dili” deyəndə, Londonda və Böyük Britaniyanın digər hissələrində yaşayan qaradərili Karib cəmiyyəti tərəfindən danışılan Yamayka Kreolu və ya Patois başa düşülür. Ancaq Britaniyada digər qaradərili etnik qruplar olsa da, onların hamısı eyni böyüklükdə deyil.

Uzun müddətdir ki, Yamayka Kreolu və digər Kreollar standart Britaniya İngiliscəsinin qeyri-standart növləri hesab olunur. Yamayka Kreolunun ləhcə yaxud dil olub - olmaması məsələsi hələ də həllini tapmamışdır. Buna baxmayaraq, Yamayka Kreolu öz qrammatika sisteminə və söz ehtiyatına malik olan bir dil müxtəlifliyi kimi tanınmışdır. Digər dillər kimi öz sistem və qaydalarına malik olan Yamayka Kreolu Standart İngilis dili ilə öz dialekt davamlılığı vasitəsilə birləşdi.

Yamayka Kreolunun necə təsnif ediləcəyi ilə bağlı müzakirə çox az əhəmiyyət kəsb edə bilər, ancaq Yamayka Kreolu İngilis dilinin bir dialekti kimi Kokni və ya dilin başqa bir müxtəlifliyi ilə müqayisə edilsə idi, onun məktəb mövzusu kimi aktuallığını iddia etmək çətin olardı. Çünki Britaniya məktəblərində heç bir ləhcə öyrədilmir. Bununla yanaşı, Yamayka Kreolunda danışanlar üçün vəziyyət digər “adi” ləhcələrdə danışanlarınkindən fərqlidir. Yamayka Kreolunda danışanlar kod dəyişməsi zamanı daha çox çətinlik çəkdikləri üçün Standart İngilis dilində yazarkən və danışarkən səhvlər etməyə daha meyillidirlər. Yamayka Kreolu dialekt deyil, dil hesab edilməlidir, çünki Yamayka Kreolunun quruluşu o qədər nəzərə çarpır ki, danışanların Standart İngilis dilindən istifadə etməsinə maneə törədir. Satklif iddia edir ki, Yamayka Kreolu və Standart İngilis dili arasındakı anlaşılrlıq dərəcəsi, Standart İngilis dili ilə geniş yayılmış Şotland ləhcəsi arasındakı anlaşılrlıqdan daha çox İsveçrə Almancası və Standart Alman dili, o cümlədən, Katalanca və Kastiliya İspancasıarasında olan anlaşılrlıq ilə müqayisə edilməlidir [4].

Hələ həll edilməli olan bir problem də qəbul edilmiş yazılı standartının olmamasıdır. Bunun üçün cəhdlər edilsə də Yamayka Kreolunda hələ də tələffüzlə yazı arasında çox böyük fərqlər var.

Aşılması lazım olan digər bir problem isə bütün dövlət təhsil sisteminin Standart Britaniya İngiliscəsinə əsaslanmasıdır. Daha əvvəl də qeyd etdiyim kimi, İngilis dilinin standart olmayan növləri ənənəvi olaraq aşağı səviyyəli hesab edilir və məktəblərdə qeyri-standard İngilis dilinin istifadəsinə məhəl qoyulmur. Bu yavaş - yavaş dəyişməyə başlayır və insanlar artıq Yamayka Kreolunun digər dil növləri kimi uşağın şəxsiyyətinin qorunmasında oynadığı vacib rolun fərqləndirlər, o səbəbdən də, Yamayka Kreolunun da daxil edildiyi bir kurikulum tələbi irəli sürülmüşdür [4].

Bibliography

1. Carroll E.R. Dialects of American English. N.Y.: Penguin Books, 1999.-16
2. Scott D. G. Landmark Events in U.S. History. The Declaration of Independence. N.Y.: Blackwell Publishers, 2006.-30
3. William L. W., Mason T., Leemann A. Principles of Linguistic Change Volume II . N.Y.: Blackwell Publishers, 2006.-34
4. <http://www.Google.ru.black> English-39

AFRICAN - AMERICAN VERNACULAR ENGLISH AND ITS PECULIARITIES

Aliyeva Nasiba Islam, Nuriyeva Aysel Yusif

Summary

African American Vernacular English is a social dialect of English language. Differences between African American Vernacular English and British English, also the contemporary development of African American Vernacular English and its use in teaching process have been studied in this article.

African American Vernacular English is the communicative and social system, originally created at the intersection of three dimensions – social class, ethnic and territorial. Black English has existed as a social dialect since XVII century, but the term goes back only to 1969. At present 80% of Black Americans speak African American Vernacular English.

African American Vernacular English is widely used in modern literature, music, mass media and everyday conversations etc.

African American Vernacular English also called Black English, or African American English, Black Vernacular, Black English Vernacular, or Ebonics - is an African American Variety.

African American Vernacular English has been used in many parts of world: the USA, Great Britain, in Africa, West Indies, Vanuatu, Papua New, Guinea, in the northern part of Australia, in Vietnam etc.

АФРО-АМЕРИКАНСКИЙ ДИАЛЕКТ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА И ЕГО ОСОБЕННОСТИ

Əliyeva Nəсібə İslam qızı, Nuriyeva Aysel Yusif qızı

Резюме

Афро-американский диалект английского языка - это социальный диалект английского языка. В этой статье были изучены различия между афро-американским разговорным английским и британским английским языком, а также современное развитие афро-американского разговорного английского языка и его использование в учебном процессе.

Афро-американский диалект английского языка - это коммуникативная и социальная система, изначально созданная на пересечении трех измерений - социального класса, этнического и территориального. Черный английский как социальный диалект существует с XVII века, но этот термин восходит к 1969 году. В настоящее время 80% чернокожих американцев говорят на афроамериканском диалекте английского языка.

Афро-американский диалект английского языка широко используется в современной литературе, музыке, средствах массовой информации, повседневном общении и т. д.

Афро-американский диалект английского языка, также называемый черным английским, или афроамериканским английским, черным диалектом, черным английским диалектом - это афро-американское разнообразие.

Афро-американский диалект английского языка использовался во многих частях мира: в США, Великобритании, Африке, Вест-Индии, Вануату, Папуа-Новой Гвинее, в северной части Австралии, во Вьетнаме и т. д.

Rəyçi: dos. Məhərrəmovə Suqurə İbrahim qızı

Praktik xarici dillər kafedrasının 06 iyun 2022 tarixli iclasın 12 sayılı protokolu

Daxil olduğu tarix 14 iyun 2022-ci il

UOT:94.

TÜRKİYƏDƏ MİLLİ AZADLIQ MÜBARİZƏSİ LOZANNA KONQRESİ

Mustafayeva Zeynəb Arif qızı

BDU-nun Qazax filialı

leyla.eyyubova@inbox.ru

Xülasə: Birinci dünya müharibəsindən sonra Türkiyə ərazisi qalib dövlətlər tərəfindən bölüşdürüldü.

Mustafa Kamal paşa belə ağır vəziyyətdə ölkənin müdafiəsini öz üzərinə götürdü və 1919-1923-cü illəri əhatə edən türk xalqının azadlıq mübarizəsinə başçılıq etdi.

1923-cü ilin iyulunda Lozzana konfransında Antanta ilə Türkiyə arasında bağlanan müqaviləyə əsasən Türkiyə beynəlxalq aləmdə tanındı.